

загальної культури населення. Імперативні методи впливу за заходи примусу в цій площині є ефективними лише до певної межі, і не здатні забезпечити досягнення поставленої мети в повній мірі. Продемонструвати ж якісний рух у галузі підвищення екологічної безпеки здатне лише підняття на інший рівень правосвідомості як пересічних громадян, так і суб'єктів господарських відносин та держави в особі її органів. Саме в цьому контексті доцільним є збільшення та підвищення якості міжнародних, внутрішньодержавних та приватних ініціатив, проектів, просвітницьких та заохочувальних заходів (в тому числі на рівні дошкільної та шкільної освіти), які спрямовані на прищеплення ціннісного сприйняття навколишнього природного середовища та формування високого рівня правосвідомості у даній галузі, що у подальшому детермінує зміни у практичній реалізації екологічних нормативних приписів.

Література:

1. Кривцова І.С. Методологічна роль синергетики у порівняльно-правовому пізнанні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кривцова Ірина Сергіївна; Одеська національна юридична академія. – О., 2008. – 22 с.
2. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства як соціокультурний феномен: філософсько-правова рефлексія: автореф. дис. ... доктора філософ. наук: 12.00.12 / Калиновський Юрій Юрійович; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 37 с.

Письменна О. П.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
теорії та історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Незважаючи на відносну молодість самого терміну «екологічна культура» (вперше він з'явився в 20-х роках ХХ ст. у працях американської

школи «культурної екології»), за ним стоїть одна із засадничих сфер людської діяльності, корені якої сягають ще доісторичних часів [4, с.14].

Екологічна культура, на думку В. С. Крисаченка, є цілепокладаючою діяльністю людини (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб та намірів [4, с. 14]. Б. В. Єрофєєв під екологічною культурою суспільства розуміє використання навколишнього середовища на основі пізнання природничих законів розвитку природи з урахуванням найближчих та віддалених наслідків зміни навколишнього середовища під впливом людської діяльності [2, с. 24–28].

На думку В. В. Петрова про те, що зміст екологічної культури відображається у Конституції [2, с. 24–28], тому серед найбільш вагомих правових засад екологічної культури вважаємо конституційні положення про людину, її життя і здоров'я як найвищу соціальну цінність (ст.3), обов'язок держави із забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги (ст. 16), забезпечення прав кожного на безпечне довкілля, відшкодування заподіяної порушенням цього права шкоди й на вільний доступ до екологічної інформації (ст. 50) та покладання обов'язків не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані збитки (ст. 66). В числі засобів підвищення «екології культури» громадян, спеціалістів, керівних працівників Б. В. Єрофєєв відводить важливу роль екологічному вихованню та освіті, та основного значення надає підвищенню екологічної культури у процесі професійної підготовки спеціалістів [2, с. 24–28].

Із зростанням рівня екологічної культури особистості та формуванням її ідеологічної зрілості Ю. С. Шемшученко пов'язує реалізацію права громадян на сприятливе навколишнє природне середовище, ідеологічні гарантії забезпечення якого поєднані з правильною орієнтацією особистості, володінням населенням науковим світоглядом у сфері екології, свідомим використанням цього світогляду в інтересах всього суспільства [6, с. 28].

Духовну екологічну культуру О. І. Казанник пропонує розглядати як систему знань, навичок, правових норм, звичаїв та традицій, які відображають передовий вітчизняний та зарубіжний досвід із захисту природного середовища від шкідливого впливу різних видів господарської та рекреаційної діяльності. Матеріальна культура, на думку вченого, являє собою об'єктивовані в матеріальних цінностях знання, досвід, ідеали нації та народу, які відображають їх відношення до природного середовища [3, с. 2].

На думку В. І. Андрейцева про необхідність вбачати в екологічній культурі не тільки рівень екологічної свідомості, а й (що особливо важливо) практичну людську діяльність як результат осмисленого, розумного, гуманного чи навпаки спонтанного, антигуманного ставлення до навколишнього середовища [1, с. 69]. Наприклад, правове забезпечення охорони об'єктів природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини природного походження є одним з яскравих проявів екологічної та еколого-правової культури нашого суспільства.

Екологічне законодавство свідчить про рівень еколого-правової науки, а отже, і правосвідомості, та залежить від рівня правосвідомості законодавця, а всі інші особи мають прагнути досягти цього рівня у власній правосвідомості [15, с. 2], що сприятиме підвищенню рівня еколого-правової культури кожної людини.

Чинне екологічне законодавство недостатньою мірою приділяє увагу проблемі розвитку еколого-правової свідомості населення, його духовної культури. Наприклад, перераховуючи основні принципи охорони довкілля, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» вказує на необхідність формування у населення екологічного світогляду (п. «ж» ст.3), не згадуючи про екологічну культуру та екологічну свідомість.

Еколого-правові знання повинні формувати відповідну практику застосування екологічного законодавства, оцінка якого свідчитиме про рівень цієї свідомості та правової свідомості в державі, в окремих її інституціях та у посадових і службових осіб на сучасному етапі розвитку. Бажано

удосконалити екологічне законодавство, привівши його у збалансовану, логічну і зрозумілу для людей правову систему [5, с. 2].

Важливого значення на сьогодні набуває орієнтація екологічної політики нашої держави на гармонізацію національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, на імплементацію міжнародно-правових норм, які приймаються світовим співтовариством, у чинне законодавство України.

Література:

1. Андрейцев В. І. Правові аспекти екологічної культури / Володимир Іванович Андрейцев // Вісник Київського університету. Суспільно - політичні науки. Вип. 1. – К., 1991.
2. Позняк Е. В. Теоретико-правові засади екологічної культури в Україні // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка – К., 2012
3. Позняк Е. В. Соціально-правові аспекти екологічної культури в Україні // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4.
4. Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посіб. / Валентин Семенович Крисаченко. – К., 1996.
5. Позняк Е. В. Без екологічної свідомості суспільство неповноцінне / Еліна Владиславівна Позняк // Юридичний вісник України. – 1996. – 5–12 червня.
6. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии / Юрий Сергеевич Шемшученко. – К., 1989.